

POSTANOWIENIE

Dnia 14 października 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (sprawozdawca)

w sprawie **Z. W.**

w przedmiocie uznania za nieważny wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25 października 1950 r., sygn. akt Sr (...), zmienionego w części postanowieniem Najwyższego Sądu Wojskowego w W. z dnia 23 lutego 1951r., sygn. akt Sn. Odw. S. (...)

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 14 października 2020 r., kasacji, wniesionej przez Zastępcę Prokuratora Generalnego do spraw Wojskowych na korzyść Z. W. od postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 14 września 2018 r., sygn. akt XI Ko (...),

p o s t a n o w i ł:

1. uchylić zaskarżone postanowienie i na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. umorzyć postępowanie w sprawie uznania za nieważny wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25 października 1950 r., sygn. akt Sr (...) zmienionego w części postanowieniem Najwyższego Sądu Wojskowego w W. z dnia 23 lutego 1951 r., sygn. akt Sn. Odw. S. (...)

2. obciążyć Skarb Państwa wydatkami postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25 października 1950 r., znak akt Sr. (...) Z. W. został uznany za winnego popełnienia czynów polegających na tym, że:

- „od grudnia 1949 r. do 10 kwietnia 1950 r. w K. usiłował przemocą zmienić demokratyczny Ustrój Państwa Polskiego przez to, że założył i kierował nielegalną organizacją pod kryptonimem »Organizacja Młodzieży [...]«, zmierzającą do zmiany tegoż ustroju, a następnie pełnił funkcję komendanta placówki K. z ramienia organizacji »W. z którą nawiązał w międzyczasie łączność, posługując się pseudonimem »S.«, tj. czynu z art. 86 § 2 K.K.W.P.”, za który wymierzono mu karę 12 lat pozbawienia wolności;
- „od wyzwolenia Polski do 10 kwietnia 1950 r. w K. przechowywał bez zezwolenia wraz z innymi następującą broń palną: nagan nr [...] do 10 kwietnia 1950 r., pistolet węgierski nr [...] od lutego do 10 kwietnia 1950 r. i belgijkę od 3 kwietnia do 10 kwietnia 1950 r.”, tj. czynu z art. 4 § 1 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r., za który wymierzono mu 10 lat pozbawienia wolności;
- „dnia 20 grudnia 1949 r. w K. wspólnie z H. S. i M. rozpowszechniał osobiście przez nich sporządzone pisma - ulotki nawołujące do popełnienia zbrodni i mogące wyrządzić istotną szkodę interesom Państwa Polskiego przez to, że wspomniane ulotki rozklejał na ulicach miasta”, tj. czynu z art. 23 § 1 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r., za który wymierzono mu karę 5 lat pozbawienia wolności;
- „dnia 10 marca 1950 r. w K. działając wspólnie z K. i G. przy użyciu groźby natychmiastowego użycia broni palnej dokonał zaboru w celu przywłaszczenia kwoty 30.450 zł na szkodę sklepu spółdzielczego”, tj. czynu z art. 259 k.k. z 1932 r., za który wymierzono mu karę 6 lat pozbawienia wolności;

Po połączeniu kar jednostkowych wobec Z. W. orzeczono karę łączną 15 lat „więzienia”.

Postanowieniem z dnia 23 lutego 1951 r., sygn. Sn. Odw. S. (...) po rozpoznaniu skarg rewizyjnych skazanych i ich obrońców, Najwyższy Sąd Wojskowy w W. zmienił ww. wyrok w części dotyczącej Z. W. poprzez „poprawienie kwalifikacji prawnej czynu i podstawy wymiaru kary z art. 23 § 1 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. na art. 11 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r.” i ustalenie, że w ramach czynu z pkt 3 Z. W. dopuścił się tego, że „w dniu 20 grudnia 1949 r. w K.

wspólnie z innymi publicznie nawoływał do czynów skierowanych przeciwko jedności sojuszniczej Państwa Polskiego ze Związkiem Radzieckim w ten sposób, że w przeddzień urodzin wodza narodów radzieckich, sporządził ulotki szkalujące jego imię i ZSRR i następnie nakleił je na murach miasta”. W pozostałym zakresie wyrok utrzymano w mocy, „pozostawiając skargi rewizyjne bez uwzględnienia”.

W piśmie z dnia 21 czerwca 2001 r. A. W. - żona zmarłego Z. W. wniosła „o uznanie za nieważny wyrok byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25.10.1950 r. sygn. akt WSR (...)”. Sprawa została zarejestrowana pod sygn. akt XI Ko (...) – Un i toczyła się przed Sądem Okręgowym w G..

Postanowieniem z dnia 5 września 2001 r., sygn. akt XI Ko (...) Sąd Okręgowy w G. , po rozpoznaniu wniosku A. W., , na podstawie art. 1 ust. 1 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 z późn. zm.) uznał za nieważny „wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25 października 1950 r., w sprawie SR (...) wydany wobec Z. W. ” (pkt 1). Kosztami postępowania obciążono Skarb Państwa (pkt 2).

Orzeczenie to stało się prawomocne z dniem 13 września 2001 r.

W dniu 20 lipca 2018 r. do Sądu Okręgowego w G. wpłynęło pismo Instytutu Pamięci Narodowej, Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w G. w którym wniesiono „o stwierdzenie nieważności wyroku byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25 października 1950 r., sygn. akt Sr (...), utrzymanego w mocy postanowieniem Sądu Najwyższego Wojskowego w W. z dnia 23 lutego 1951 r., sygn. akt Sn. Odw. S. (...)”.

Postanowieniem z dnia 14 września 2018 r., sygn. akt XI Ko (...) Sąd Okręgowy w G. , po rozpoznaniu ww. wniosku, „na podstawie art. 1 ust. 1, art. 2, art. 3 ust. 4 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1583)” uznał za nieważne: „wyrok byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25 października 1950 r., w sprawie Sr. [...] /50 w zakresie dotyczącym Z. W. oraz zmieniające ten wyrok postanowienie Najwyższego Sądu Wojskowego w W., z dnia

23 lutego 1951 r., sygn. Sn. Odw. S. (...) w zakresie dotyczącym Z. W.” (pkt I). Kosztami postępowania obciążono Skarb Państwa (pkt II).

Orzeczenie to uprawomocniło się w dniu 27 września 2018 r.

Kasację od powyższego orzeczenia wywiódł na korzyść Z. W. Zastępca Prokuratora Generalnego do spraw Wojskowych, zarzucając mu „rażące naruszenie prawa, tj. art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., stanowiące bezwzględną przyczynę odwoławczą, polegającą na wydaniu w dniu 14 września 2018 r. przez Sąd Okręgowy w G. postanowienia w sprawie XI Ko [...] /18-Un, które zostało wydane pomimo to, że postępowanie karne co do tych samych czynów tej samej osoby zostało wcześniej prawomocnie zakończone postanowieniem Sądu Okręgowego w G. z dnia 05 września 2001 r. sygn. akt XI Ko (...).”

W związku z podniesionym zarzutem skarżący wniósł o „uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 5 września 2018 r. w sprawie XI Ko (...) w sprawie uznania za nieważny wyroku byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25 października 1950 r. w sprawie Sr (...) w zakresie dotyczącym Z. W. i umorzenie postępowania”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja wniesiona na korzyść Z. W. przez Zastępcę Prokuratora Generalnego do spraw Wojskowych jest oczywiście zasadna w związku z czym podlega uwzględnieniu na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Podniesiony w kasacji zarzut rażącego naruszenia art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., jest zasadny.

Analiza treści postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 5 września 2001 r., sygn. akt XI Ko (...), wydanego na wniosek żony Z. W. oraz postanowienia z dnia 14 września 2018 r., sygn. akt XI Ko (...), wydanego na skutek wniosku Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w G. wskazuje jednoznacznie, że oba orzeczenia dotyczą tej samej osoby oraz tych samych czynów, popełnionych w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Z mocy obu postanowień uznano za nieważny wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25 października 1950 r., sygn. akt Sr [...] /50, w zakresie dotyczącym Z. W. Wprawdzie drugie

(chronologicznie) z wymienionych postanowień unieważnia również postanowienie Najwyższego Sądu Wojskowego z dnia 23 lutego 1951 r., sygn. akt Sn. Odw. S. (...), zmieniające opis czynu i kwalifikację prawną przyjętą w wyroku z dnia 25 października 1950 r., jednak nie podważa to oceny, że oba postanowienia stwierdzają nieważność tego samego prawomocnego wyroku, którym przypisano Z. W. odpowiedzialność karną. Trzeba bowiem przyjąć, że unieważnienie prawomocnego wyroku skutkuje jednocześnie nieważnością postanowienia, którym następnie dokonano zmiany tego wyroku w obrębie opisu czynu i jego kwalifikacji prawnej. Postanowienie z 23 lutego 1951 r. nie ma charakteru samodzielnego rozstrzygnięcia w kwestii odpowiedzialności karnej Z.W. Z uzasadnienia pierwszego chronologicznie postanowienia stwierdzającego nieważność wyroku wydanego wobec Z. W. to jest postanowienia z dnia 5 września 2001 r., wynika w sposób jednoznaczny, że stwierdzenie nieważności dotyczy wyroku zmienionego rzeczonym postanowieniem z dnia 23 lutego 1951 r.

Nie ma zatem wątpliwości, że uprawomocnienie się postanowienia z dnia 5 września 2001 r., którym stwierdzono nieważność ww. wyroku, uniemożliwiało kolejne orzekanie w tej samej sprawie z uwagi na powagę rzeczy osądzonej. Sąd Okręgowy w G. rozpoznając sprawę zainicjowaną wnioskiem Instytutu Pamięci Narodowej, Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w G. , nie mógł przystąpić do jej merytorycznego rozpoznania, a w konsekwencji nie mógł stwierdzić nieważności orzeczenia, ponieważ ta kwestia została prawomocnie rozstrzygnięta. W tej sytuacji procesowej Sąd orzekający powinien stosownie do treści art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. umorzyć postępowanie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2013 r., WK 3/13).

W zaistniałym układzie procesowym należało uchylić zaskarżone postanowienie i umorzyć postępowanie zainicjowane wnioskiem Instytutu Pamięci Narodowej, Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w G. , prowadzone przez Sąd Okręgowy w G. w sprawie uznania za nieważny wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w G. z dnia 25 października 1950 r., sygn. akt Sr (...). Podstawę prawną tej decyzji reguluje art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. stosowany w tym postępowaniu odpowiednio z mocy art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za

działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tj.: Dz.U. z 2018 r., poz. 2099).

Orzeczenie o wydatkach poniesionych w postępowaniu kasacyjnym uzasadnia treść art. 638 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.